

REMISSVAR

2024-05-07

Dnr: BO 2024–0057

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.hc@regeringskansliet.se

Remiss av betänkandet Ett samordnat vaccinationsarbete (SOU 2024:2)

(dnr S2024/00096)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan den 1 januari 2020 är lag i Sverige.

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter samt synpunkter på vissa förslag som bedöms vara särskilt relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Övergripande synpunkter

Barnombudsmannen välkomnar på ett övergripande plan utredningens förslag. Barnombudsmannen bedömer att förslagen kan bidra till likvärdighet vad gäller exempelvis barns tillgång till vaccinationer och att stärka statens arbete med barns rätt till hälsa i enlighet med artikel 24 i barnkonventionen.

Det finns dock brister i den barnrättsliga analysen och betänkandet saknar helt hänvisningar till barnkonventionen. I betänkandets avsnitt 23.4 lyfts visserligen vissa konsekvenser för barn vilket är positivt, men sådana beskrivningar inklusive analyser i förhållande till barns rättigheter saknas i andra delar i betänkandet. I sammanhanget vill Barnombudsmannen påminna om att en central del i att bedöma barnets bästa är att barn får komma till tals i frågor som rör dem (artikel 12 i barnkonventionen). Det hade t.ex. kunnat vara relevant att samla in barns erfarenheter från covid-19 (kapitel 4), eller få kunskap om hur barn upplever nuvarande ordning och beslutsprocess för nationella vaccinationsprogram (kapitel 15). I betänkandet redovisas inte barns röster på något tydligt sätt och det är för Barnombudsmannen oklart på vilket sätt utredningen tagit del av barns egna erfarenheter, eller varför så inte skett. Hänvisningar till barnkonventionen och barnrättsliga analyser hade kunnat ytterligare tydliggöra de konsekvenser som förslagen kan få för barn och barns rättigheter.

Regeringen har i propositionen till inkorporeringen av barnkonventionen framhållit att en inkorporering innebär ett förtydligande av att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen. Regeringen hänvisar till strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (proposition 2009/10:232) och till att det där betonas att det är viktigt att hela lagstiftningskedjan, från utredningsdirektiv till beslut i

riksdagen, präglas av ett barnrättsperspektiv och att barnets rättigheter uppmärksammas och fångas upp på ett tidigt stadium i lagstiftningsprocessen. Det anges att kommittéväsendet har en central funktion när det gäller att föra in kunskap och olika perspektiv i det politiska systemet och att ta fram underlag för regeringens beslut inom olika områden. Vidare uttalas att om barnets rättigheter beaktas redan på utredningsstadiet och synliggörs i betänkanden kan det bidra till att fördjupa diskussionen om de framlagda förslagen och ge ett bättre underlag inför det efterföljande lagstiftningsarbetet.

Relevanta artiklar i detta sammanhang är exempelvis artikel 24 som understryker barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. Enligt artikel 4 ska staten genomföra rättigheterna som inryms i barnets rätt till hälsa genom att utnyttja sina tillgängliga resurser till det yttersta. Artikel 2 anger att rättigheterna enligt barnkonventionen ska tillförsäkras varje barn i Sverige utan åtskillnad av något slag; inget barn får diskrimineras.

16.4 Kriterierna för nationella vaccinationsprogram utvecklas och 16.5 Nationella vaccinationsprogram när kriterierna inte uppfylls

Barnombudsmannen vill framhålla att när nya vaccinationsprogram införs, behöver analyserna om etisk hållbarhet också inkludera explicita barnrättsliga analyser utifrån barnkonventionen, dvs. bedömningar av barnets bästa i enlighet med artikel 3 och 12. Detta krav bör tydliggöras i den fortsatta beredningen och synas i den arbetsmodell som Folkhälsomyndighetens föreslås ta fram. De krav som ställs i artikel 3 i barnkonventionen gäller även administrativa myndigheter och lagstiftande organ. Som framgår av proposition 2017/18:186, måste principen om barnets bästa ses som ett tillvägagångssätt i varje beslutsprocess där barn är berörda. Beslutsprocessen måste, enligt regeringen, innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen. Beslutsfattaren ska dessutom motivera på vilket sätt hänsyn tagits till barnets bästa, dvs. vad som beslutsfattaren ansett vara barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på och hur barnets intressen vägts mot andra intressen, vare sig dessa handlar om övergripande policyfrågor eller enskilda fall.

16.6 Vilka är skyldiga att erbjuda vaccinationer enligt de nationella vaccinationsprogrammen, 16.7 Vaccinationer i förskoleklass och 16.11 Bemyndiganden

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen om en ny paragraf i smittskyddslagen om regioners respektive kommuners och andra huvudmän för elevhälsas skyldighet att erbjuda vaccinationer enligt nationella vaccinationsprogram och att undantaget för huvudman för elevhälsa att inte behöva erbjuda vaccinationer i förskoleklass tas bort. Barnombudsmannen tillstyrker även förslaget om en ny bestämmelse som innebär att regeringen får meddela föreskrifter om att en annan huvudman än huvudregeln ska ansvara och ha kostnadsansvar för att erbjuda vaccinationer mot en smittsam sjukdom som ingår i ett nationellt vaccinationsprogram, om det på grund av särskilda skäl framstår som lämpligare att annan huvudman än huvudregeln ska erbjuda vaccinationen. Barnombudsmannen anser att förslagen bidrar till ökad likvärdighet vad gäller alla barns rätt till hälsa i enlighet med artikel 2 och 24 i barnkonventionen.

19.2 Tillämpningsområdet för vaccinationsregisterlagen utökas

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att tillämpningsområdet för vaccinationsregisterlagen ska utökas till att även omfatta regionala vaccinationsprogram. FN:s kommitté för barnets rättigheter har påpekat att staten bör identifiera faktorer på nationell och regional nivå som skapar utsatthet för barn eller missgynnar vissa grupper av barn. Barnombudsmannen anser att förslaget förbättrar möjligheterna till sådana analyser och att analyserna sedan kan användas som underlag i beredning av lagstiftning, policyer, program och tjänster som rör barns hälsa. Detta är i enlighet med kommitténs rekommendationer.¹

Barnombudsman Juno Blom har fattat beslutet i detta ärende. Utredaren Janna Kokko har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har biträdande avdelningschefen Tove Björnheden samt avdelningschefen Erik Henriksson deltagit.

Juno Blom
Barnombudsman

¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 15 (2013) om Barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa (art. 24), CRC/GC/C/15, punkt 10 och 11.